

UNIVERSITATEA DIN CRAIOVA

FACULTATEA DE DREPT

**PROTECȚIA JURIDICĂ A DREPTURILOR
LINGVISTICE ALE MINORITĂȚILOR
NAȚIONALE**

-REZUMAT-

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC

PROF. UNIV. DR. DAN CLAUDIU DĂNIȘOR

DOCTORAND

GHIGIU IRINA-NICOLETA

CRAIOVA

2016

Existența unor grupuri minoritare pe teritoriile statelor este o realitate incontestabilă. În prezent există în lume mii de grupuri minoritare, diferite de majorități, care se diferențiază între ele prin rasă, etnie, religie, cultură ori limbă.

Migrația a fost dintotdeauna un fenomen care a permis diferitelor grupuri minoritare să circule în căutarea locurilor de muncă și obținerea de venituri mai bune. Formarea minorităților a fost determinată de cauze diverse, începând de la traficul de sclavi, continuând cu colonizarea ori cu nevoia de forță de muncă generată de industrializare și până la destrămarea imperiilor cu consecința formării de state ori a împărțirii și reîmpărțirii lumii.

Drepturile lingvistice ale minorităților ca element component al drepturilor omului concură la construcția liberă a identității persoanei prin intermediul limbii ca mijloc de transmitere a culturii. Drepturile lingvistice protejează atât limbile dar și vorbitorii acestor limbi.

În Capitolul I intitulat „Minoritățile naționale și dreptul la identitate” sunt analizate noțiunea de minoritate națională, instrumentele juridice internaționale privind protecția minorităților naționale, recunoașterea și garantarea dreptului la identitate, titularii, obiectul, protecția juridică și limitele dreptului la identitate precum și ce sunt drepturile lingvistice și care sunt principiile de exercitare a acestora.

Problema minorităților naționale își are geneza în perioada modernă a Europei, care a fost dominată de conflictele religioase dintre diversele grupuri care locuiau pe același teritoriu, în statele care recunoscuseră o singură confesiune oficială.

Existența războaielor religioase a generat anumite îngrijorări în cadrul comunității internaționale. Se pune tot mai acut problema creerii unui sistem

internațional de protecție a minorităților religioase. Un asemenea sistem avea să fie extins ulterior și cu privire la protecția minorităților etnice și lingvistice.

Complexitatea și gravitatea problemelor pe care le ridica existența minorităților a fost conștientizată de comunitatea internațională în perioada interbelică. Statele care s-au format după prăbușirea imperiilor țarist, otoman sau austro-ungar aveau pe teritoriile lor grupuri etnice, religioase și lingvistice care se diferențiau din punct de vedere cultural, religios și lingvistic de populația majoritară.

După cel de-al II-lea Război Mondial, comunitatea internațională a pus accentul pe protecția drepturilor și libertăților omului. Carta Organizației Națiunilor Unite din anul 1945 adoptată la Conferința de la San Francisco, a proclamat promovarea și încurajarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie, fără a exista vreo mențiune cu privire la problematica minorităților.

În dreptul internațional nu există o definiție normativă a minorităților. O asemenea situație a generat probleme contradictorii în percepția statelor privind problema minorităților naționale. Există state care consideră că nu există niciun fel de minoritate pe teritoriul lor (de exemplu Franța sau unele state latino-americe) dar și state care recunosc existența minorităților pe teritoriile lor și care au cuprins în constituțiile lor dispoziții privind drepturile minorităților. Primele tratate internaționale privind protecția minorităților religioase au cuprins dispoziții prin care se prevedea că protestanții și catolicii trebuie să trăiască împreună în liniște și pace, precum și dispoziții în care se afirma principiul libertății și egalității religioase. Acest principiu a fost confirmat ulterior în cadrul Congresului de la Viena din anul 1815.

Conceptul de minoritate națională a fost abordat în Sistemul Organizației Națiunilor Unite și în dreptul european.

Rapoartele elaborate în urma studiilor comandate de Subcomisia Organizației Națiunilor Unite pentru protecția drepturilor omului au fundamentat conceptul de minoritate pe criteriile numeric și sociologic, introducându-se și o anumită conotație subiectivă.

În sistemul de drept european noțiunea de minoritate a fost abordată în 1993 de Comisia pentru Democrație prin Drept a Consiliului Europei și printr-un proiect document anexă la Recomandarea 1201 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei.

Definițiile date conceptului de minoritate prezintă anumite limite și anume: construcția definiției pe baza premisei unui conflict între minoritate și majoritate; punerea accentului pe criteriile subiective; tendința de a exclude anumite grupuri etnice, lingvistice sau religioase; folosirea criteriului numeric.

În Constituția României conceptul de minoritate are următoarele valențe: egalitatea în drepturi și nediscriminarea cetățenilor; garantarea drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale la păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității etnice; declararea unei comunități etnice, lingvistice sau religioase ca minoritate națională.

Principalele instrumente juridice internaționale privind protecția minorităților naționale sunt: Declarația Universală a Drepturilor Omului; Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice; Declarația Organizației Națiunilor Unite asupra drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale sau etnice, religioase și lingvistice; Convenția cadru privind protecția minorităților naționale; Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare.

Dreptul la identitate este un drept inerent aparținând minorităților naționale, care are ca obligație corelativă obligația statelor de a proteja acest drept.

Obiectul dreptului la identitate al persoanelor aparținând minorităților naționale cuprinde: identitatea etnică; identitatea culturală; identitatea lingvistică; identitatea religioasă.

Dreptul la identitate lingvistică are ca scop construcția liberă a identității persoanei prin intermediul limbii ca mijloc de transmitere a culturii. Dreptul la identitate este un drept individual și nu unul colectiv. Drepturile lingvistice reprezintă o categorie a drepturilor omului care sunt imperios necesare vorbitorilor de limbi minoritare. Ele protejează persoanele aparținând unei minorități naționale de marginalizare și intoleranță lingvistică.

Principiile de exercitare a drepturilor lingvistice sunt: principiul dreptului exercitat teritorial; principiul personalității.

În capitolul II intitulat „Drepturile lingvistice ale minorităților naționale în învățământ” sunt examinate probleme privind dreptul la educație, dreptul la învățatură, liberul acces la toate formele de învățământ, organizarea de structuri cu predare în limba minorităților naționale, asigurarea resurselor umane pentru desfășurarea învățământului în limbile minorităților naționale, asigurarea condițiilor materiale pentru desfășurarea învățământului în limba maternă.

Dreptul la educație face parte din categoria drepturilor fundamentale ale omului. Prin intermediul dreptului la educație sunt transmise valorile, limba, religia, obiceiurile și alte elemente culturale ale societății.

Dreptul la educație a fost calificat ca drept economic, ca drept social ori ca drept cultural. El conține totuși toate cele trei dimensiuni.

Dreptul la învățatură este parte componentă a dreptului la educație, la care orice om are vocație, dar și mijlocul prin care se formează și se perfecționează

forța de muncă. El are un mare impact în societate, statul fiind implicat în realizarea sa. Statul garantează dreptul la învățatură tuturor cetățenilor. Învățământul de toate gradele se desfășoară în limba română. Persoanele aparținând minorităților naționale au dreptul de a învăța în limba lor maternă. Ele au acces la toate formele de învățământ din țara noastră, atât la cele cu predare în limba majoritară cât și la cele cu predare în limbile minorităților naționale sau cu predare într-o limbă de circulație internațională.

La toate nivelurile, tipurile și formele de învățământ pot fi organizate structuri funcționale de învățământ cu predare în limba minorităților naționale.

Structurile de învățământ cu predare în limbile minorităților naționale sunt organizate în funcție de situațiile concrete, din oficiu sau la cererea părinților sau a tutorilor legali, în condițiile legii.

În unitățile administrativ-teritoriale unde există mai multe unități de învățământ în limbile minorităților naționale trebuie să funcționeze cel puțin o unitate școlară cu personalitate juridică pentru fiecare limbă maternă indiferent de efectivul de elevi.

Asigurarea resurselor umane pentru desfășurarea învățământului în limbile minorităților naționale este făcută prin dreptul de reprezentare al acestora în organele de conducere ale unităților de învățământ, prin încadrarea cu specialiști din rândul minorităților naționale cu competență profesională în limba respectivă în funcțiile de conducere ori de execuție.

Persoanelor aparținând minorităților naționale le sunt asigurate condițiile materiale pentru studiul disciplinelor predate în limba maternă prin punerea la dispoziție de materiale didactice specifice, prin asigurarea transportului de la domiciliu la unitățile de învățământ, prin asigurarea mesei gratuite și prin asigurarea finanțării de bază a unităților respective.

Cel de-al treilea capitol cu titlul „Drepturile lingvistice ale minorităților naționale în justiție” pune în valoare probleme de drept sensibile privind statul de drept și justiția, dreptul la un proces echitabil ca garanție a respectării drepturilor lingvistice ale minorităților naționale și protecția drepturilor lingvistice ale minorităților naționale în cadrul procedurilor judiciare.

Relațiile care se stabilesc între stat și drept sunt unele complexe și foarte greu de explicat, având în vedere că statul este pe de-o parte legiuitor, iar pe de altă parte este el însuși subiect care trebuie să se supună dreptului creat.

Statul de drept nu se bazează doar pe un drept formal ci și pe demnitatea și libertatea umană, pe participarea cetățenilor și pe limitarea intervenției statului în acele acțiuni care nu aduc atingere existenței și intereselor sale.

Garantarea respectării drepturilor omului prin dreptul la un proces echitabil este în același timp și o garanție a respectării drepturilor lingvistice ale minorităților naționale în justiție.

Limba oficială de desfășurare a proceselor în România este limba română.

Cetățenii aparținând minorităților naționale au dreptul de a se exprima în limba maternă în fața instanțelor de judecată în condițiile legii organice.

Exercitarea dreptului de a se exprima în limba maternă în fața instanțelor de judecată de către cetățenii români aparținând minorităților naționale se face prin folosirea de interpreți sau traduceri.

Dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a se exprima în limba maternă poate fi făcut atât în cadrul proceselor penale, în cadrul proceselor civile cât și în cazul jurisdicțiilor administrative.

În Capitolul IV denumit „Drepturile lingvistice ale minorităților naționale în administrația publică” sunt prezentate aspecte juridice privind noțiunea și structura administrației publice, valențele administrației publice, folosirea limbii materne în raporturile dintre autoritățile publice și cetățenii aparținând minorităților naționale, drepturile lingvistice ale minorităților naționale în serviciile publice.

Administrația publică este ansamblul de activități realizate de autoritățile administrației publice, în regim de putere publică, prin care sunt aduse la îndeplinire legile și se prestează servicii publice, atât pentru societate în ansamblul său, cât și pentru diferitele segmente ale acesteia.

Administrația publică este în conexiune directă cu mediul social, mediul politic și mediul juridic.

Drepturile lingvistice ale minorităților naționale în administrația publică sunt exercitate și materializate în raporturile dintre autoritățile administrației publice și cetățenii aparținând minorităților naționale prin: utilizarea limbii materne în cadrul ședințelor consiliilor locale sau județene; adresare și primirea de răspunsuri în limba maternă de la autoritățile publice locale; folosirea limbii materne în cadrul ceremoniilor oficiale; folosirea limbii materne în cadrul oficierei căsătoriilor; inscripționarea denumirii localităților și instituțiilor publice în limba maternă; afișarea anunțurilor de interes public și în limba maternă.

Manifestarea drepturilor lingvistice ale minorităților naționale în serviciile publice este concretizată prin: folosirea de către copil a limbii proprii în comun cu membrii comunității; comunicarea în limba maternă către pacient a informațiilor cu caracter medical; susținerea probei teoretice pentru obținerea permisului de conducere în limba maternă; folosirea limbii materne în administrația fiscală, apelarea sistemului de urgență în limba maternă; folosirea limbii materne în

activitatea de inspecție socială;informarea în limba maternă privind condițiile din centrele de protecție socială a persoanelor cu handicap; utilizarea limbii materne în activitatea polițiștilor.

În Capitolul V cu titlul „Drepturile lingvistice ale minorităților naționale în mass-media”sunt puse în evidență concepte precum:mass-media și societatea;dreptul la informație;garantarea drepturilor lingvistice ale minorităților în radio și televiziune și în presa scrisă.

Mass-media reprezintă un factor extrem de important în viața socială. Ea a exercitat dintotdeauna o influență puternică asupra tuturor segmentelor sociale.

Mass-media este prezentă în viața politică, economică, socială, fiind la rândul său o adevărată industrie. Datorită rolului și influenței pe care o are în societate a fost supranumită chiar a patra putere în stat.

Cele mai importante funcții ale mass-mediei sunt: funcția de informare; funcția de comunicare; funcția cultural-educativă; funcția de interpretare; funcția de divertisment; funcția de vorbire și de limbaj.

Dreptul la informație este un adevărat drept fundamental deoarece protejează dezvoltarea personalității omului și exercitarea libertăților conferite acestuia. Exprimarea gândurilor, opiniilor, credințelor religioase și a creativității de orice fel, este condiționată și de posibilitatea omului de a recepționa date și informații privind viața social-politică, economică, științifică și culturală.

Dreptul la informație este în conexiune directă cu libertatea de exprimare și totodată cu libertatea de opinie.

Dreptul la informație cuprinde: dreptul persoanei de a fi informat prompt, corect și clar cu privire la măsurile preconizate și mai ales la cele luate de

autoritățile publice; accesul liber la sursele de informare publică; posibilitatea persoanelor de a recepționa în mod direct și normal emisiunile de radio și televiziune; obligația autorităților guvernamentale de a crea condiții materiale și juridice pentru difuzarea liberă și amplă a informațiilor de orice natură.

Drepturile lingvistice ale minorităților naționale sunt garantate și protejate în radio și televiziune prin asigurarea de posturi și emisiuni radio în limbile minoritare și prin asigurarea de canale și difuzarea de programe în aceste limbi. În presa scrisă drepturile lingvistice ale minorităților naționale sunt garantate prin crearea și menținerea de organe de presă în limbile regionale sau minoritare și prin publicarea de articole în aceste limbi.

Costurile suplimentare pentru serviciile publice de radio și televiziune, precum și pentru serviciile de presă în limbile minorităților naționale sunt acoperite din fonduri publice.

Sprijinirea formării jurnaliștilor și a personalului pentru mijloacele de comunicare ce utilizează limbile minoritare constituie o altă formă de susținere a exercitării drepturilor lingvistice în mass-media.

Libertatea de recepție directă a emisiunilor de radio și de televiziune sau de difuzarea a materialelor de presă scrisă în limbile minorităților naționale este garantată în limitele prevăzute de lege, în zonele în care există minorități naționale.

Interesele vorbitorilor limbilor minoritare sunt protejate și prin reprezentanții acestora în structurile publice de reglementare a activității mass-media.

În ultimul capitol, denumit „Protecția drepturilor lingvistice ale minorităților naționale în activitatea culturală” sunt făcute evaluări privind cultura și diversitatea culturală, globalizarea și cultura, drepturile culturale, utilizarea limbilor minoritare în

activitatea bibliotecilor, în activitatea cinematografică, în activitatea muzeelor și colecțiilor publice, în activitatea teatrală, în cultura scrisă și în alte activități culturale.

Cultura este o moștenire care se transmite succesiv prin intermediul codurilor de comunicație specifice cum sunt gesturile, cuvintele, scrisurile, artele, mass-media.

Cultura reprezintă totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire și a instituțiilor necesare pentru comunicarea acelor valori care concură la construcția unui individ sau a unei colectivități în definirea identității sale.

Diversitatea culturală este acea particularitate a culturii care se referă la existența multiplelor moduri în care se exprimă cultura grupurilor și societăților și care se manifestă prin căi variate de exprimare, creștere și transmitere a patrimoniului cultural, dar și prin diverse moduri de creație, producție și diseminare artistică, indiferent de mijloacele ori tehnologiile utilizate.

Globalizarea culturală este una dintre cele mai evidente, percepute și trăite forme ale globalizării. Interacțiunile culturale dintre comunități, circulația imaginilor și simbolurilor și diversitatea modurilor de gândire și comunicare, facilitate de infrastructura din telecomunicații și transport au marcat era contemporană și au pus bazele ”noii arhitecturi culturale globale”.

Drepturile culturale sunt o parte integrantă a drepturilor omului. Drepturile omului sunt universale, indivizibile și interdependente. Acestea constau în posibilitatea conferită oricărei persoane de a lua parte în mod liber la viața culturală a colectivității, de a se bucura de arte și de a participa la programul științific și la binefacerile lui. Fiecare om are dreptul la ocrotirea intereselor

morale și materiale care decurg din orice lucrare științifică, literară, sau artistică al cărei autor este.

Drepturile culturale reprezintă suportul diversității culturale. Diversitatea culturală nu ar putea exista dacă nu ar fi recunoscute și garantate libertăți precum libertatea de exprimare, libertatea informației, libertatea comunicațiilor, etc.

Limbile regionale sau minoritare fac parte din bogăția culturală a umanității în general și a națiunilor în special. În România există 20 de minorități naționale recunoscute care sunt reprezentate în Parlament și care sunt vorbitoare a tot atâtor limbi moderne.

Limbile materne ale minorităților etnice sunt utilizate în activitatea bibliotecilor prin organizarea și conservarea colecțiilor de cărți și publicații și prin organizarea și desfășurarea de proiecte și programe în aceste limbi. În cinematografie, limbile minorităților naționale pot fi utilizate prin titrarea filmelor românești în limba maternă a minorităților și prin realizarea de producții cinematografice, care au ca temă centrală tradițiile și cultura minorităților respective, în orice limbă care se vorbește în comunitățile minoritare.

Muzeele constituie un veritabil cadru de utilizare a limbilor minoritare, de la existența exponatelor redactate în limbile minoritare sau cu inscripții bilingve și până la folosirea limbii materne în cadrul prezentărilor făcute de către muzeografi, etnografi, ghizi sau alte persoane acreditate în acest sens.

Teatrele sunt instituții de cultură care promovează valorile culturale prin punerea în scenă și prezentarea de spectacole de teatru. În România există 22 de teatre în limbile minorităților naționale. Minoritatea germană are trei teatre care se adresează publicului în limba germană, minoritatea maghiară are unsprezece teatre

care se adresează publicului în limba maghiară, iar celelalte minorități sunt posesoarele unor instituții teatrale care desfășoară activități în limbile acestora.

Cultura scrisă este un domeniu de referință care cuprinde cărți, reviste și alte publicații cu caracter literar artistic, tehnico-științific editate pe orice fel de suport.

Minoritățile naționale din România au propriile edituri care editează și tipăresc în fiecare an un număr considerabil de cărți în limbile lor materne. Sunt relevante în acest sens editurile minorităților armene, evreiești, maghiare, germane, ruse ori sârbești.

Promovarea culturii celor douăzeci de grupuri minoritare din România și utilizarea limbilor materne ale minorităților respective se realizează și prin alte activități culturale decât cele mai înainte menționate.

Minoritățile naționale sunt organizatoare și implicate într-o varietate de proiecte și activități culturale în cadrul cărora prezentarea se face în limbile minorităților respective sau în mod bilingv (ex: Festivalul ProEtnica de la Sighișoara; Festivalul Interetnic de la Timișoara; Festivalul Folclorica Sărbătoarea Văii Carașului; Zilele culturale ale germanilor din Banat; etc).

Limbile minoritare sunt utilizate și în alte zone decât în cele în care există preponderent persoane aparținând minorităților naționale. (ex: limba germană; limba maghiară; limba turcă, etc).

Relațiile culturale externe constituie un veritabil cadru de utilizare a limbilor minoritare. Minoritatea germană din România beneficiază de colaborarea culturală româno-germană (ex: Festivalul de film bavarez „Bavaria meets Romania). Minoritatea maghiară este beneficiara unui program de colaborare culturală româno-maghiară.(ex: Săptămâna filmului românesc în Ungaria și Săptămâna

filmului maghiar în România). Alte minorități naționale din România au și ele colaborări culturale externe în care sunt puse în valoare limbile lor materne.

Statul român recunoaște și garantează persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale și religioase. Măsurile de protecție luate de stat pentru păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității persoanelor aparținând minorităților naționale sunt conforme cu principiile de egalitate și de nediscriminare în raport cu ceilalți cetățeni români.

Dreptul la identitate lingvistică este un drept individual care are ca titular persoanele care aparțin minorităților naționale și care îl exercită în comun, fără ca prin acest exercițiu să se transforme într-un drept colectiv. Dreptul la identitate lingvistică are ca scop construcția liberă a identității persoanei prin intermediul limbii ca mijloc de transmitere al culturii.

În România este recunoscut dreptul de a fi folosite limbile limbile minoritare în relația cu justiția, administrația, în sistemul educațional, în mass-media și în spațiul cultural, dar fără ca aceste limbi să fie transformate în limbi oficiale și fără ca ele să afecteze caracterul oficial al limbii române.

Relevanța dată Cartei europene a limbilor regionale și minoritare este evidentă și se regăsește în spațiul românesc în toate domeniile și segmentele vieții sociale, în care persoanele aparținând minorităților naționale intră în raporturi juridice cu autoritățile statului și care sunt reglementate specific în cadrul sistemului de drept românesc.

